

RÖPORTAJ

Doç. Dr. Melinda Negrón-Gonzales:

Bir Devlet, Güvenlik Bahanesiyle Yardım Operasyonlarını Engellediğinde Müdahale Etmek Uluslararası Topluma Düşer

ABDENNOUR TOUMI

Kurum Dışı Araştırmacı ORSAM

“İnsani güvenlik, bireylerin korunması ve refahına odaklanan bir kavramdır. Devletlerin güvenliğine, özellikle de devlet egemenliği ve toprak bütünlüğüne öncelik veren geleneksel ulusal güvenlik kavramlarının ötesine geçer.

”
Abdenmour Toumi: İnsan güvenliği, günümüzde savaşlar, kıtlıklar ve doğal afetlerin yerel siyaseti ve jeopolitik zorunlulukları şekillendirdiği bir dönemde uluslararası ilişkiler alanında yeterince keşfedilmemiş bir alandır.

İnsani güvenliğin Ortadoğu ve Kuzey Afrika (ODKA) bölgesinde ulusal güvenlik boyutuna dair hangi etkiler bulunmaktadır?

Melinda Negrón-Gonzales: İnsani güvenlik, bireylerin korunması ve refahına odaklanan bir kavramdır. Devletlerin güvenliğine, özellikle de devlet egemenliği ve toprak bütünlüğüne öncelik veren geleneksel ulusal güvenlik kavramlarının ötesine geçer. İnsani güvenlik, bireylere yönelik çeşitli tehditlerin yoksulluk, hastalık, çevresel bozulma ve çatışma gibi kaynaklardan doğabileceğini kabul eder. Bu çok boyutlu zorlukları ele alan insani güvenlik yaklaşımının amacı, in-

Kimdir?

Melinda Negrón-Gonzales:

Doç. Dr. Melinda Negrón-Gonzales, Carsey Kamu Politikası Okulunda fakülte üyesi, Güvenlik Çalışmaları Bölüm Başkanı ve Küresel Çatışma ve İnsan Güvenliği yüksek lisans programının kurucu program direktörüdür. Araştırmaları terörle mücadele ve insan hakları, çekişmeli siyaset (şiddet içermeyen ve şiddet içeren toplumsal hareketler), isyancı diplomasisi, insan güvenliğini destekleyen uluslararası normlar (özellikle koruma sorumluluğu) ve Türkiye ve Ortadoğu siyasetini kapsamaktadır. New Hampshire Dünya İşleri Konseyinin Yönetim Kurulunda görev yapmakta olan Doç. Dr. Negrón-Gonzales, New Hampshire Üniversitesinin (University of New Hampshire-UNH) Hizmette Mükemmeliyet Ödülü (2023), Küresel Çatışma ve İnsan Güvenliği alanında yüksek lisans programını geliştirdiği için UNH Sürdürülebilirlik Ödülü (2021) ve UNH Manchester Öğretimde Mükemmeliyet Ödülü'ne (2013) layık görülmüştür. Barış ve çatışma çalışmaları, uluslararası kalkınma ve küresel ilişkiler konusunda dersler vermektedir.

sanların tatmin edici ve onurlu bir yaşam sürebilecekleri koşulları yaratmaktadır. Jeopolitik rekabetler, iç çatışmalar ve terörizm tehdidi gibi sayısız faktör ODKA bölgesinde ulusal güvenliği şekillendirmektedir. Bölgedeki hükümetler, ulusal güvenlik politikalarının temel bileşenleri olarak genellikle sınırlarını korumaya, terörle mücadelede ve istikrarı sürdürmeye öncelik verirler. Elbette insani güvenlik yaklaşımının savunucuları ulusal ve insani güvenliğin birbiriyle çelişmediğini, aksine birbirini tamamladığını savunmaktadır. Devletler, halklarının temel ihtiyaçlarını karşılayarak kapsayıcı ve hesap verebilir bir yönetim uygulayarak daha güvenli hâle gelirler.

Abdennour Toumi: ODKA bölgesi örneğın göçmen ikilemiyle karşı karşıya. Göçmenlerin entegrasyonu, transit ülkelerde olduğu gibi ev sahibi ülkelerde de güvenlik hem ulusal güvenlik hem de insan güvenliğiyle nasıl kesişiyor?

Melinda Negrón-Gonzales: ODKA bölgesi, ulusal güvenlik kaygılarıyla özellikle göç bağlamında insan güvenliğini ele alma zorunluluğu arasında karmaşık bir etkileşime sahne olmuştur. Kitlesel göç, ulusal güvenlik açısından zorluklar yaratabilir ve hükümetler teröristlerin göç yollarını kendi çıkarlarına kullanma potansiyelinden endişe duymaktadır. Büyük ölçekli göçün ev sahibi ülkelerin kaynaklarını ve altyapısını zorlayarak ekonomik zorluklara ve potansiyel sosyal huzursuzluklara yol açabileceğinden de endişe duyulmaktadır. Kitlesel göç insan güvenliğine de zarar

vermektedir. Halkın çatışma kaynaklı yerinden edilmesi önemli insani krizlere yol açmıştır. Düzensiz göç yolları, insan kaçakçılığı ve ticaretiyle birleştiğinde göçmenleri sömürüye, istismara ve temel haklardan mahrumiyete maruz bırakmaktadır.

“**Lübnan, Türkiye ve Ürdün gibi büyük mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan ülkeler uluslararası toplum tarafından daha iyi desteklenmelidir. Bazı ODKA ülkelerinin inanılmaz zenginliğine rağmen, bu konuda bölgesel liderliğin eksik olduğunu da belirtmek gerekir. Dahası, ODKA bölgesi kurumsal açıdan da diğer bölgelere kıyasla çok daha az donanımlıdır. Özellikle de bu tür zorlukların üstesinden gelmek için harekete geçirilebilecek güçlü bölgesel kurumlardan ve bölgesel kurallara dayalı bir düzenden yoksundur.**

Güvenlik-kalkınma bağlantısı perspektifinden bakıldığında, kitlesel göçün temel nedenlerinin ele alınması, uzun vadeli istikrar ve göçmenlerin ve ev sahibi toplumların temel ihtiyaçlarının karşılanması sağlanması açısından hayati önem taşımaktadır. Bölgesel olarak ülkeler arasındaki iş birliği çabaları sınır güvenliğini artırabilir, ulus ötesi tehditlerle mücadele edebilir ve insan haklarının korunmasını teşvik ederek ulusal ve insani güvenlik çıkarları arasında bir denge kurulmasını sağlayabilir. Ayrıca insani güvenlik yaklaşımı, önemli insan hareketlerine yol açan koşulların krize dönüşmeden önce

önleyici ve kapsamlı bir şekilde ele alınmasını amaçlamaktadır. Bu da kalkınma projelerine, çatışma çözümüne ve kapsayıcı yönetişime yatırım yapılmasını gerektirir.

Mültecilere ilişkin Küresel Mutabakat ve Küresel Göç Mutabakatı, daha öngörülebilir ve adil bir sorumluluk paylaşımını amaçlayan çerçeveler olarak hizmet etmektedir. Bu belgelerde yer alan büyük hedeflerin hayata geçirilmesi, en çok mülteci üreten ve en çok mülteciye ev sahipliği yapan bölge olması nedeniyle ODKA üzerinde önemli etkiler yaratabilir. Lübnan, Türkiye ve Ürdün gibi büyük mülteci nüfuslarına ev sahipliği yapan ülkeler uluslararası toplum tarafından daha iyi desteklenmelidir. Bazı ODKA ülkelerinin inanılmaz zenginliğine rağmen, bu konuda bölgesel liderliğin eksik olduğunu da belirtmek gerekir. Dahası, ODKA bölgesi kurumsal açıdan da diğer bölgelere kıyasla çok daha az donanımlıdır. Özellikle de bu tür zorlukların üstesinden gelmek için harekete geçirilebilecek güçlü bölgesel kurumlardan ve bölgesel kurallara dayalı bir düzenden yoksundur. Bu nedenle Birleşmiş Milletler (BM) Mülteciler Yüksek Komiserliği ve BM Uluslararası Göç Örgütünün ODKA devletleri arasında iş birliğini kolaylaştırmak ve devletler içinde yatay ve dikey politika tutarlılığını sağlamak için çok önemli bir rol oynaması gerekecektir.

Abdennour Toumi: Irksal entegrasyon söylemi ve iç güvenlik politikası konusunda başta Avrupalılar olmak üzere ev sahibi ülkelerin Ortadoğulu göçmenlere yönelik politika ve uygulamalarını nasıl okursunuz?

Melinda Negrón-Gonzales: Özellikle Avrupa'da ev sahibi ülkelerin Ortadoğulu göçmenlere yönelik politika ve uygulamaları devletler arasında farklılık göstermektedir. Örneğin, Almanya'nın göçmenlere yönelik "Willkommenskultur" tutumu yani misafirperver yaklaşımı, Macaristan'ın göçmen karşıtı yasalarından ve liderlerinin kışkırtıcı söylemlerinden önemli ölçüde farklılık göstermektedir. Elbette Almanya'nın eski Şansölyesi Angela Merkel yönetimindeki nispeten açık göç politikaları Avrupa'da ayrı bir örnek teşkil etmektedir. Kamuoyu da büyük farklılıklar göstermekte ve genellemeler yanıltıcı olabilmektedir. Yine de Avrupa genelinde yapılan anketler, özellikle Ukraynalı mültecilerin kitlesel akını göz önünde bulundurulduğunda, yerel halkın mültecilerle ilgili harcamalar konusunda giderek daha fazla endişe duyduğunu göstermektedir. Halk ayrıca göçün istihdam, ulusal kimlik ve sosyal uyum üzerindeki etkilerinden de endişe duymaktadır. Böylece Almanya'nın yeni Şansölyesi Olaf Scholz bile göçmenler konusunda daha sert bir politika ve mülteciler için yeni bir finansman planı kabul etmek zorunda kalmıştır.

Avrupa'da ırksal entegrasyon ve iç güvenlik politikasına ilişkin söylem, Avrupalıların göçmenleri nasıl algıladığına dair karmaşık bir tablo ortaya koymaktadır. Anketler, kültürel olarak daha az benzerlik gösteren göçmenlere karşı kamu tutumlarının daha olumsuz olma eğiliminde olduğunu göstermektedir ki bu durum Avrupa'ya özgü değildir. Buna göre, Avrupa'da genel olarak Müslüman sığınmacılara

ve göçmenlere karşı bir önyargı vardır. Bu önyargı, kamu görevlilerinin Müslümanların olumlu katkılarını ortaya koymaya yönelik ortak çabalarıyla potansiyel olarak azaltılabilir. Avrupa Birliği (AB), Ortak Avrupa İltica Sistemi'nde reform yapılması için çaba sarf etmektedir. Mevcut sistem, bir avuç güney ülkesini insan akınına uğratmakta ve bu durumun medyada yer alması Avrupa genelinde dalgalanma etkisi yaratarak ODKA bölgesinden gelen göçmenlere yönelik olumsuz duygulara katkıda bulunmaktadır. Bu nedenle ulusal ve AB göç ve iltica yasalarıyla bürokrasilerinde yapılacak reformlar, Müslüman ve göçmen karşıtı duyguları da azaltabilir.

Abdenhour Toumi: 7 Ekim 2023
Aksa Tufanı Operasyonu'nun ardından Gazze'de devam eden savaş göz önünde bulundurulduğunda, insan güvenliği hiçbir ilerleme kaydetmeyen siyasi bir alan haline geliyor. Yanlış giden neydi?

Melinda Negrón-Gonzales: İnsanlık, tarafsızlık, yansızlık ve bağımsızlık ilkeleri insani yardım faaliyetlerinin temelini oluşturur ve insani yardım kuruluşları ge-

nellikle bu ilkeleri takip eder. Ancak devletler ve devlet dışı silahlı gruplar savunmasız nüfuslara erişimi kontrol ettikleri için insani yardım çoğu zaman siyaset tarafından şekillendirilir. Bir devlet güvenlik bahanesiyle yardım operasyonlarını engellediğinde, müdahale etmek uluslararası topluma düşer. Sorun da burada yatmaktadır. İlkeli aktörler çoğu zaman güçlü devletlerle boy ölçüşemez. "İsim zikretme ve utandırma" (naming and shaming) güçlü devletlere karşı her zaman etkili değildir. Bu hikâyeyi daha önce de gördük.

“
BM Genel Sekreteri António Guterres ve diğerleri kamuoyuna ateşkes çağrısında bulunan çok sayıda açıklama yaptı. Ancak İsrail rotasını değiştirmeyi reddederse onu değiştirmeye kim ya da ne zorlayabilir? BM, insani yardım örgütleri ve diğer ilkeli aktörler, özellikle de ABD'nin İsrail'e güçlü desteği göz önünde tutulursa İsrail'i davranışını değiştirmeye zorlayacak güçten yoksundur.

Gazze'ye yönelik insani yardımın siyasileştirilmesinin kökleri İsrail-Filistin çatışmasının jeopolitik ve tarihî bağlamına dayanmaktadır. İsrail'in Hamas'a karşı yürüttüğü savaş, insani yardımın Gazzelilere ulaşmasını sağlayacak eylemlerle dengelenmelidir. Nüfusun büyük bir bölümü kısa bir süre içinde zorla yerinden edilmiştir. İsrail'in uyguladığı şiddetin boyutu da Gazze Şeridi'nin güneyindeki Refah kentinin ötesine yardım ulaştırılmasını neredeyse imkânsız hâle getirmiştir. BM Genel Sekreteri António Guterres ve diğerleri kamuoyuna ateşkes çağrısında bulunan çok sayıda açıklama yaptı. Ancak İsrail rotasını değiştirmeyi reddederse onu değiştirmeye kim ya da ne zorlayabilir?

BM, insani yardım örgütleri ve diğer ilkeli aktörler, özellikle de ABD'nin İsrail'e güçlü desteği göz önünde tutulursa İsrail'i davranışını değiştirmeye zorlayacak güçten yoksundur. Buna ek olarak BM'nin insani yardım sisteminin siyasi karakteri, BM Güvenlik Konseyinin insani yardım konularında nihai otorite rolünden kaynaklanmaktadır. Küresel kınama şu ana kadar İsrail'in yaklaşımını önemli ölçüde değiştirmeye yetmedi. Güçlü devletler İsrail üzerinde maddi bir etkisi olan ya da savaşa kabiliyetini engelleyen (silah ambargosu gibi) bir tür cezalandırıcı eylemde bulunmadıkça, İsrail'in yakın zamanda rotasını değiştirmesi pek olası değildir.

Abdennour Toumi: Uluslararası kurumların etkisizliği ve insan güvenliği gibi postmodern gerekliklerden bahsederken Güney Afrika'nın Soykırım Suçunun

Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'ni Gazze Şeridi'nde uygulaması (Güney Afrika İsrail'e karşı) uluslararası sistemde yeniden canlanmaya yol açar mı?

Melinda Negrón-Gonzales: Soykırım Suçunun Önlenmesi ve Cezalandırılması Sözleşmesi'nin Güney Afrika tarafından Gazze bağlamında uygulanması, daha geniş uluslararası adalet mekanizmaları için önemli sonuçlar doğurmaktadır. Yakın zamanda, bu başvuru İsrail'i eylemleriyle ilgili olarak daha yüksek bir yasal inceleme altına sokacaktır. Mahkeme, İsrail'in iddia edilen eylemlerinin sözleşme kapsamına girip girmediğini ve acil durum önlemlerinin uygulanmasını haklı kılıp kılmadığını değerlendirmelidir.

Mahkeme, Güney Afrika'nın suçlamalarını haklı bulursa önerilen tedbirlerin bir kısmını ya da tamamını uygulama yetkisine sahip olacaktır. Burada şu soru akıllara gelmektedir: İsrail mahkemenin direktifine uyacak mı? Tüm uluslararası yasalar ve hukuki kararlar gibi, devletler sonuçlarından kaçabileceklerine inanırlarsa uymayı reddedebilirler. Devletler uymayı tercih ettiklerinde, onları ikna etmek ya da uymaya zorlamak diğer güçlü aktörlerin sorumluluğu hâline gelir. Güçlü devletlerin, özellikle de ABD'nin İsrail'i rotasını değiştirmeye ikna etme konusundaki isteksizliği ve yetersizliği, bu durumun nasıl gelişebileceğine dair fikir vermektedir.

Uzun vadede ve daha geniş anlamda, dönüm noktası niteliğindeki Uluslararası Adalet Divanı

(UAD) davası, uluslararası hukukun, özellikle de Soykırım Sözleşmesi'nin çatışmalarda nasıl uygulanacağı konusunda bir emsal teşkil etme potansiyeline sahiptir. Dava, diğer devletleri de soykırım iddialarını ele alırken benzer yollar izlemeye teşvik edebilir. UAD'nin Güney Afrika lehine karar vermesi ve soykırımın gerçekleştiğini tespit etmesi, özellikle Küresel Güney'de uluslararası adalet mekanizmalarına olan inancı yeniden canlandırabilir. Bu davanın açık bir şekilde Küresel Güney'e karşı Küresel Kuzey boyutu da vardır ve Küresel Güney'deki bireyler olayların gelişimini yakından izlemektedir. Ayrıca, başarılı bir başvuru, potansiyel soykırım faileri üzerinde caydırıcı bir etkiye sahip olabilir ve bu tür eylemlerin uluslararası düzeyde yasal sonuçları olacağı fikrini güçlendirebilir.

Bununla birlikte, bu davanın etkisinin, sunulan kanıtların ve hukuki argümanların gücü gibi birçok faktöre bağlı olduğunu kabul etmek çok önemlidir. Bu davanın Uluslararası Adalet Divanı'nın meşruiyetini istemeden de olsa sarsması ve uluslararası adalet mekanizmalarının genel etkinliğini zayıflatması gibi potansiyel bir risk bulunmaktadır. Ne yazık ki uluslararası mahkemelerin kararları çoğu zaman devletler üzerinde önemli bir etkiye sahip değildir, zira devletler kararları ve direktifleri göz ardı etmeyi tercih edebilirler. Bu durum özellikle İsrail gibi güçlü devletlerce desteklenen aktörler için geçerlidir. Daha geniş ölçekte, bu dava kurallara dayalı bir uluslararası düzen fikrini sarsma potansiyeline sahiptir. ■